

KLĖJOS IR MELPOMENĖS TARNYSTĖJE: SIMONAS DAUKANTAS LITERATŪROS MOKSLE IR POEZIJOJE

IRENA BUCKLEY

Vytauto Didžiojo universitetas

ISSN 1392-0588 (spausdintas)

ISSN 2335-8769 (internetinis)

<https://doi.org/10.7220/2335-8769.70.7>

2018. 70

SANTRAUKA. Simonas Daukantas nėra tik kanoninis lietuvių istorikas, parašęs pirmąją istoriją gimtąja kalba. Nuo pat XIX a. iki mūsų dienų kuriamas jo mitas. Prielaidos jam rastis sietinos su rašytojo asmenybe, gyvenimo būdu, jo rašymo intencijomis bei tekstų pobūdžiu. Istorikas neapsiriboja tik moksliniu interesu, bet emocionaliai ir vaizdžiai reiškia savo santykį su tauta, atskleidžia jos Pradžios mitą, atkuria harmoningos būties metą, parodo destrukcijos momentus – taigi tarsi pakartoja esminius mitinius modelius. Daukanto mitologizacijai įtakos turėjo įvairuojanti jo recepcija literatūros ir istorijos moksluose, poetiniuose tekstuose, viešajame diskurse. Straipsnyje bandoma atskleisti, kaip Daukanto traktavimas mokslinėje literatūroje siejamas ne tik su moksliniu interesu, bet ir su vyraujančiomis ideologijomis; kaip daukantiškąjį mitą kūrė poetinė vaizduotė, kokios šio mito sudedamosios dalys, kaip jis susijęs su istorinės savimonės klausimais ir tautinio identiteto samprata.

RAKTAŽODŽIAI: istorikas, beletristas, literatūriškumas, mitas, literatūros istorija, pasakojimas.

Šio straipsnio metaforinis pavidalas kyla iš taiklios Dionizo Poškos epigramos:

Lipkim, broliai, ing kalną Klios, Melpomenės,
Kur dar ikšiol nebuvo žemaitis nė vienas.¹

Taip Simono Daukanto amžininkas poetiškai susieja istorijos ir literatūros laukus. Visą XIX a. riboženkliai tarp šių laukų nebuvo labai aiškūs. Dažnai tie patys žmonės rašė istoriografinio pobūdžio tekstus ir literatūros kūrinius; pirmuose atsiradavo beletristinių elementų, literatūros kūrinys remdavosi istoriniu šaltiniu. Kaip ir kiti jo amžininkai (Poška, Simonas Stanevičius, Adomas Mickevičius, Janas Čečiota ir kt.), Daukantas tarnavo dviem mūzoms. Todėl analizuojant jo palikimą svarstyti istorijos metodologijos, istorinio naratyvo specifikos, literatūriškumo, intertekstualumo klausimai.

¹ Poška D. *Raštai*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959, 425.

BELETRISTAS AR ISTORIKAS?

Visų pirma vertėtų aptarti paties Daukanto požiūrį į literatūrą, jos sampratą, tikslą, žanrų traktuotę. Moderni literatūros samprata, pagrįsta triada „romanas-teatras-poezija“, atsirado XIX amžiuje². Tačiau Daukanto požiūris atspindi tradiciją, kai „literatūra“ aprėpė platesnes žmogaus dvasinės veiklos sritis ir mažiau buvo siejama su estetika. Jis vadovaujasi Apšvietos nuostatomis ir literatūrą supranta kaip įvairių raštų visumą, neskirdamas mokslinio pobūdžio tekstų ir grožinių kūrinių – literatūra jis vadina šaltinių publikacijas, istorijos knygas. Laiškuose Teodorui Narbutui savo kolegą pagiria kaip „veiklų literatą“³. „Rašytojas“ suvokiamas kaip rašto žmogus, kurio interesai aprėpia ne tik grožinės kūrybos, bet ir istorijos sritis. Laiške Narbutui Julijoną Niemcevičių vadina garsiu rašytoju ir pažymi, kad jis iš Radvilų bibliotekos išsivežė 7 tomus rankraščių apie Lietuvą.

Savitas Daukanto požiūris į grožinės literatūros žanrus, ypač jų paskirtį. Jo nuostatos atspindi dar retorinės kultūros suformuotą žinojimo, žodžio, moralės vienovę. Gražu tai, kas teisinga, atitinka aiškias normas, moralu. Grožinę literatūrą Daukantas vertina atsižvelgdamas į jos svarbą ir naudingumą visuomenei, akcentuodamas pažintinę, apeliacinę funkcijas.

Aristotelinę poezijos ir istorijos priešpriešą Daukantas švelnina reikšdamas dar Antikoje susiformavusią utilitarinės poezijos paskirties sampratą: ji privalo aiškinti pasaulį, reikšti idėjas, svarbi jos didaktinė paskirtis. Ši socialinio ir politinio naudingumo koncepcija tinka ir XIX a., kada pabrėžiamas intelektualo angažavimasis tarnauti visuomenei⁴. Tokių intencijų vedinas Daukantas verčia Fedro pasakėčias, pabrėždamas šio žanro didaktinę paskirtį. Į rinkinį įdėti teorinio pobūdžio svarstymai, pavadinti „Pasakos būdas“, kur Daukantas į pasakėčią žvelgia kaip į tekstą, kuriuo buvo perteikiami tautos „išminties ir teisybės mokslai“⁵. Pasakėčios žanras atspindi normos, taisyklių kultūrą, turi gilią antikinę tradiciją. Mąstydamas apie universalias literatūros vertybes, jis ieško sąsajų – tokią pačią auklėjamąją paskirtį teikia ir žemaičių pasakoms. Vaizdžiai ir subtiliai reiškiamas didaktinės literatūros adresatas piemenėlis, sėdintis ant akmens ir skaitantis pasakas arba Fedro pasakėčių vertimą.

Griežtai Daukantas neskiria sakinio bei rašytinio teksto sudarydamas liaudies dainų rinkinį, į kurį įtraukia ir to meto poetų Silvestro Valiūno, Antano Strazdo,

² Chatirichvili O. *Littérarité et canon : quelques éléments pour une approche esthétique et littéraire des concepts de « normes » et de « transgressions »*. Prieiga internete <<https://cameleon.hypotheses.org/43>> [žiūrėta 2018 10 29].

³ Daukantas S. *Laiškai Teodorui Narbutui*. Vilnius: MEL, 1996, 303, 324.

⁴ Tabet E. *Convaincre, persuader, délibérer*. Paris: Presses Universitaires de France, 2003, 127.

⁵ Daukantas S. *Raštai*, t. 1. Vilnius: Vaga, 1976, 663–671.

Poškos, Stanevičiaus, Jurgio Pabrėžos, Mickevičiaus, ir anoniminės poezijos tekstus. Jų, kaip ir dainų, atrankos kriterijus – siekis pateikti žinių apie žmonių gyvenimą, jų veiklą. Daukantas vengia romantizuoto požiūrio į liaudies kūrybą – atrodo, kad jį mažai veikė herderiškosios nuostatos ieškoti dainose tautos būdo atspindžių. Atvirkščiai, jis ieško sąsajų su antikinėmis kultūromis ir teigia, kad „būdas lietuvių kalbos ir dainų būtinai pavėdus yra į būdą kalbos grekonų ir rymionų, ne lenkų“⁶. Estetinių sakinės ir rašytinės poezijos aspektų Daukantas nesijaučia kompetentingas plačiau aptarti – apie formaliuosius dainų ypatumus pataria skaityti Liudviko Rėzos rinkinyje⁷. Individualiosios poezijos vertinimams būdingas normatyvinis požiūris. Lietuvių poetų kūrinuose Daukantui kliūva silabinė eilėdara, pasiskolinta iš lenkų, ir rimai, kurie esą svetimi liaudies dainoms ir Antikos poezijai. Toks vertinimas rodo ne tik norą atsiriboti nuo lenkiškos kultūrinės tradicijos, bet ir siekį pateikti neginčijamą sektiną Antikos pavyzdį kaip retorinę normą.

Daukanto požiūris į prozos žanrus atskleidžia švietėjų racionalaus ir tikslingo lavinimo siekį. Jis pasirenka versti tokius tekstus, kurie duotų istorijos žinių, būtų susiję su kelionių tematika. Švietimo ir jaunuomenės auklėjimo tikslais Daukantas vertė Kornelijaus Nepoto didžiųjų karvedžių biografijas, Joachimo Heinricho Campe'o apysaką „Robinzonas Jaunesnysis“. Šio lietuviško perdirbinio „Rubinaičio Peliūzės gyvenimas“ pratarinėje autorius sako tikįs, kad knygelė padės jaunuoliams tapti doresniems. Taip suprasdamas grožinės literatūros paskirtį Daukantas jos naudingumą siejo ne su estetiniu išgyvenimu ar skaitymo malonumu, o su konkrečiais švietimo ir didaktiniais tikslais. Galbūt todėl kritiškai vertino romanus, jų skaitymą suvokdamas, kaip betikslį laiko leidimą. Laiške jaunam draugui Vladimirui Andrejauskui pataria: „Prašom mokytis ir gilintis savo dalyke, kuriam pasišventei, o laisvom valandėlėm skaityti naudingas istorijos arba kelionių knygas, bet ne romanus, kurie nieko neduoda, tik atima laiką ir kvailina jauną protą.“⁸ Taigi grožinė literatūra, jos rašymas ir skaitymas Daukantui buvo jo visuomenės ugdymo programos dalis. Tačiau Lietuvoje yra susiformavusi paties Daukanto „literatūriškumo“ traktavimo tradicija. Ką ji atskleidžia, kaip galėtume ją sieti su savitų istorinių veikalų autoriaus mitologizacija?

Daukanto istorinių veikalų traktavimas literatūros moksle patvirtina Michelis Foucault požiūrį, jog humanitariniai mokslai išlaikė metaforizacijos modelius, kurie diskurse įpavidalina pasirinktus objektus. Foucault atskleidžia perkeltinės (galiausiai tampančios mitine) reikšmės strategijas, kurios laiduoja tokius būdingus

⁶ *Ibid.*, 660.

⁷ Daukantas S. *Žemaičių tautosaka*. Vilnius: Vaga, 1983.

⁸ Daukantas S. *Raštai*, t. 2. Vilnius: Vaga, 1976, 712.

šioms mokslams konceptualizavimo ritualus⁹. Įvairiais laikotarpiais Daukanto veikalų recepcijos dominantės kinta, tačiau lieka siekis apibrėžti jų priklausomybę vienam ar kitam diskurso tipui, jų kontekstualizacijos variantai, paties autoriaus išskirtinumo pajauta.

Daukanto mitas, viešojoje erdvėje stiprėjantis XIX a. pabaigoje, veikė ir literatūros tyrėjų diskursą. Amžiaus pradžios epocha pavadinama ne politiko, poeto, o istoriko vardu – „Daukanto gadyne“, emocijas žadina pasakojimai apie istoriko kelionę pėsčiomis iki tolimo Vilniaus siekti mokslų, jo priesaika Aušros vartuose rašyti tik lietuviškai, jo atsisakymas asmeninio gyvenimo dėl mokslinių ir patriotinių interesų. Daukantas, Mikalojaus Akelaičio pavadintas lietuvių Herodotu, tampa sektinu pavyzdžiu tautinei argumentacijai. Mitui konstruoti tuo metu palanki terpė – tikėjimas istorijos galia – atsispindėjo ir literatūrologinio pobūdžio darbuose. Pirmose lietuvių literatūros istorijose svarbu pabrėžti ne mokslinę, o patriotinę Daukanto veikalų vertę. Jie panašiai reflektuojami Jono Šliūpo („Lietuviškieji raštai ir raštininkai“) ir Maironio („Trumpa lietuvių rašliavos apžvalga“) tekstuose. Abu autoriai aktualizuoja tai, kas būdinga paveikiam diskursui – idėjos sklaida, emocinis poveikis. Abu beveik tais pačiais žodžiais rašo, kad visi Daukanto raštai grįsti meile Tėvynei ir patriotinių jausmų žadinimu: „Nieks nemylėjo daugiau tėvynę Lietuvą už Daukantą: visi jo raštai kvėpuoja taja meile.“¹⁰ Maironis atkreipia dėmesį į tai, kas aktualu modernios tautos formavimosi laikotarpiu – daukantiškuosius tautiškumo pamatus – raginimą mylėti kalbą, papročius. Pastebimas griežtas Daukanto požiūris į bajorus, išsižadėjusius lietuviybės¹¹. Taigi tyrėjams rūpi emocinė istorinių veikalų skalė – nuo beatodairiškos meilės iki rūstaus žodžio. Šliūpo darbe reiškiamą pozityvistinę nuostatą – svarbiausias vertinimo kriterijus – visuomeninis Daukanto veikalų reikšmingumas, o ne jų mokslinė ar estetinė vertė. Jam svarbu, kuo Daukantas naudingas savo tautai, visuomenei dabarties laikotarpiu. Daukantas gerbiamas, kaip nurodęs gaires ateičiai, kada bus remiamasi „tautiškėmis pajėgomis“, – savojo meto nesuprastas, dirbęs dėl ateities ir yra pirmas „kelio praskynėjas“ šių dienų troškimams¹². Taigi istorinių veikalų literatūriškumas Šliūpo literatūros istorijoje ribojasi jų emocionalumo konstatavimu ir pagavia retorika. Maironis, vertindamas „Būdą“, pastebi ir tai, kad veikale šalia dokumentų, samprotavimų svarbus „išbujojusios vaidentuvės“ pagrindas.

⁹ Krameris L. S. Literatūra, kritika ir istorinė vaizduotė: Haydeno White'o ir Domininco LaCapra'os literatūrinis iššūkis [versta iš Kramer L. S. Literature, Criticism, and Historical Imagination: The Literary Challenge of Hayden White and Dominick LaCapra. In *The New Cultural History*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1989, 97–128]. In *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 1997, 1 (1), 159.

¹⁰ *Lietuviskiejie rasztai ir rasztininkai. Rasztiszka paržvalga parengta Lietuvos mylėtojo*. Tilžė, 1890, 36.

¹¹ Maironis. Trumpa lietuvių rašliavos apžvalga. In *Raštai*, t. 3, kn. 2. Vilnius: Vaga, 1992, 7, 9.

¹² *Lietuviskiejie rasztai ir rasztininkai*, 38.

Plačiau tie „vaidentuvės“ dariniai neanalizuojami, kadangi Maironiui svarbesnės patriotinės Daukanto veikalų intencijos.

Tarpukariu literatūros tyrėjų darbuose išryškėja pozityvistinis ir antipozityvistinis požiūris į Daukanto palikimą. Tačiau juos abu jungia tai, kad vertinant svarbu, kaip autorius reiškia tautines idėjas, kaip jis ugdo tautos savimonę. Skiriasi ne tik vertinimų dominantės, bet ir kalbėjimo tonas: nuosaikesnis Mykolo Biržiškos, Vaclovo Biržiškos, Motiejaus Miškinio; emocionalus Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės, Vinco Mykolaičio-Putino, Juozo Ambrazevičiaus, Vinco Misiūno – reiškusių antipozityvistines nuostatas. Tačiau tiek vieni, tiek kiti teigia, kad Daukantas idealizavęs Lietuvos praeitį. Skirtumai ryškėja, kada aptariamas tokios idealizacijos prasmingumas ir tinkamumas moksliniam diskursui.

Antipozityvistinės linkmės atstovams svarbu atrodė pabrėžti Daukanto ir jo epochos pasitikėjimą istorijos galia spręsti dabarties problemas, kelti tautinę savivertę. Tai galėjo atlikti ne tik protu, bet ir širdimi rašyti veikalai. Tokiu atveju pabrėžiamas jų literatūriškumas, siejamas su emocionalių dėstymu ir vaizdžiu pasakojimu. Ne mokslinis obektyvumas, o vaizduotės galia, anot Čiurlionienės, yra svarbiausias Daukanto istorijos komponentas: „Savo istorinuose veikaluose jis pasirodė daugiau poetas, negu mokslo vyras. Net graudu skaityti tos vietos, kur jis, pamiršęs tyrinėjimo nuoseklumą, savo vaidentuvės vedamas piešia gėrėdamasis senovės paveikslus.“¹³ Taip estetizuota Lietuvos istorija turėjusi tarnauti tautos atgijimui, būti šaltiniu, teikiančiu jėgų dabarties kovoms.

Istorijos kaip priemonės tautos savigarbai ugdyti konceptą savitai vysto Mykolaitis-Putinas. Jis neslepia savo susižavėjimo istorinio Daukanto pasakojimo emocionalumu ir vaizdingumu: „Tik paskaitykime, kaip jis aprašinėja senovės lietuvių būdą, papročius, darbus, žaidimus, išvaizdą ir jų karštą tėvynės meilę.“¹⁴ Toks pagavus aprašinėjimas turėjęs savo adresatą, metaforiškai įvardijamą „tautą-kūdikį“. Tad pirmapradis sąlytis su istorija suvokiamas emocinėje auklėjamojo darbo plotmėje. Daukantas svarbus kaip tautos garbės, idealizuoto požiūrio į praeitį ugdytojas. Anot Mykolaičio-Putino, jo raštai „gauna gilios auklėjamosios reikšmės“¹⁵. Siekiant tokių tikslų nėra labai svarbu istorinio pasakojimo žanras. Faktų interpretacija, jų nušvietimas, emocinis vertinimas Daukanto istoriją sieja su „Aušros“ istorikais, rašytojais, poetais. Taip tarpukariu įtvirtinama romantinė literatūros paradigma, kurios pradžioje atsiduria Daukantas. Ambrazevičius Daukanto sekėjų sąrašą pratęsia ir mini Joną Basanavičių, Vincą Pietarį, Šatrijos Raganą¹⁶. Įdomu, kad šioje

¹³ Čiurlionienė-Kymantaitė S. *Lietuvių literatūros istorijos konspektas*. Voronežas: Lietuvių spaustuvė, 1918, 33.

¹⁴ Mykolaitis-Putinas V. *Naujoji lietuvių literatūra*, t. 1. Kaunas: Spindulys, 1936, 8.

¹⁵ *Ibid.*, 8.

¹⁶ Ambrazevičius J. *Lietuvių rašytojai. Literatūriniai straipsniai*. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1938, 32.

paradigmoje neminimi lenkakalbiai čia labai tikę autoriai: Janas Čėčiotas, Vladislovas Sirokoplė, Ignacijus Kraševskis. Istorijos diskurso literatūriškumas tarpukario tyrėjų suprantamas kaip pirmasis historiografijos etapas. Tačiau, anot Mykolaičio-Putino, tauta ima brėsti ir istorijos studijos turi tarnauti „ne garbei žadinti, bet tiesai surasti“¹⁷. Tautos subrendimo rodikliu tarpukariu tampa gebėjimas remtis ne tik emocijomis, jos teisei įrodyti ieškoma stipresnių argumentų.

Beatodairiškai nepasitikėdami istorinio pasakojimo galia istorinės tiesos atskleidimą tarpukario literatūrologai sieja su kritinio mąstymo svarba. Mokslinės kritinės plotmės Daukanto istorijoje pasigenda pozityvistinės literatūros istorijos autorius Miškinis. Vertindamas istoriko metodus, jis teigia, kad Daukanto požiūris į praeitį šiandienos skaitytojų netenkina, nes „istorinė tiesa susipina su paties autoriaus fantazija“¹⁸. Tad įvykių eiga, hiperbolizavimu, dialogo panaudojimu kai kurie fragmentai primena istorinį romaną ar apysaką.

Pozityvistinės minties skleidėjai kėlė Daukanto veikalų naudingumo klausimą. Jiems atrodė svarbu tai, kad istorikas nesitenkino tik žilos senovės idealizavimu, o rūpinosi kaimo žmonėms suteikti naudingų praktinių žinių. Detaliau Daukanto palikimą tyręs Mykolas Biržiška pateikė jo bibliotekoje turėtų knygų sąrašą, biografiją ir įvairiapusę veiklą apžvelgė knygelėje „Daukantas Simonas“ (1937). Praktiniu požiūriu jam atrodė svarbus Daukanto tekstų suprantamumo klausimas. Konstatuojama, kad tekstai, rašyti kaimo žmonėms lietuviškai, buvo sunkiai suprantami dėl kalbos; sėkmingiau dirbęs Motiejus Valančius. Dviejų iš liaudies kilusių šviesuolių paralelė neatsitiktina. Abu jie nesitenkino dabarties laiko dimensija, abu rašė ir dėl ateities, tik dėl skirtingų priežasčių. Valančiui nekilo problemų dėl jo suprantamumo, atvirkščiai, jis ir po mirties norėjo būti naudingas savo idėjomis, pamokymais, o Daukantas tikėjosi būti išgirstas ir suprastas ateities kartų. Apsunkintos kalbinės raiškos klausimą kėlę tarpukario tyrėjai rėmėsi praktinio pobūdžio argumentais – nelengvai skaitomas tekstas nepadedą siekti apčiuopiamo reikšmingumo adresatui.

Kitaip Daukanto naudingumą traktuoja Vincas Maciūnas. Jis atsiriboja nuo pragmatinės naudos ir mokslininko kriterijų. Į istorinius veikalus Maciūnas žvelgia kaip į tekstus, dariusius didžiulį emocinį poveikį to meto skaitytojams. Soli-džiam veikalė „Lituanistinis sąjūdis XIX a. pradžioje“ Maciūnas rašo, kad istorikų pasmerkė už praeities idealizaciją „diletantai“ (Poška, Narbutas, Daukantas) stipriau veikė ir žavėjo visuomenę nei kritiški mokslininkai. Autorius vertina tai, kad Daukantas nebuvo „bekraujis“ kabinetinis mokslininkas, ir nuosekliai analizuoja veikaluose aptinkamą praeities apoteozę, senovės lietuvių idealizaciją, tautinius

¹⁷ Mykolaitis-Putinas V. *Literatūros etiudai*. Kaunas: Sakalas, 1937, 145.

¹⁸ Miškinis M. *Lietuvių literatūra*. Kaunas: Spaudos fondas, 1939, 196.

momentus. Taip bandoma paneigti V. Biržiškos teiginį „Darbų“ leidimo prakalbje, kad veikalas „negali būti vertinamas kaip istorijos darbas, bet tik kaip literatūros“¹⁹. Maciūnas įrodo, kad to meto historiografijoje praeities aidai buvo stipriai susiję su visuomenės reikmėmis, kultūrinio gyvenimo realijomis, politinėmis aspiracijomis, todėl veikė, jaudino, žavėjo. Visa tai slėpė Daukanto istorijos naudingumą.

„Diskursas humanitariniuose moksluose jokių būdu nėra linijinis, jis skleidžiasi vienu metu keliuose lygmenyse, kurie... persmelkia vienas kitą...“ – teigia Greimas ir išskiria kognityvinį, objektyvųjį, referencinį diskursą, turinčius savo modalinį lygį²⁰. Daukanto traktavimas XX a. antros pusės akademinėje literatūroje susijęs su ankstesne tradicija, ją tęsia ir koreguoja veikiant oficialiajai ideologijai, visuomenėje vyraujančioms mąstymo ir vertinimo schemoms, o vėliau, atsiradus laisvesnės raiškos galimybei, stengiasi jų atsisakyti. Būtų galima išskirti tris požiūrio į Daukanto istorinius veikalus dominantes. Pirmoji – rašytojas švietėjas, didaktinės prozos, skirtos liaudžiai, kūrėjas. Susitelkti prie Lietuvos istorijos klausimų, pabrėžti tai, kad Daukantas parašė Lietuvos istoriją gimtąja kalba, ypač pirmaisiais pokario dešimtmečiais ideologiškai buvo neparanku. Todėl akademinė „Lietuvių literatūros istorija“ (1957) jo veikalus aptaria skyriuje „Rašytojai švietėjai. Didaktinė proza“. Susiformuoja tradicija pabrėžti istorinių Daukanto veikalų liaudiškumą, pasireiškiantį tradicinėmis rašymo formomis ir suprantama kalbine raiška. Tokiu atveju vengiama tiksliau nusakyti žanrinę veikalų priklausomybę, tarsi atsiribojama nuo historiografinės tradicijos. Leonas Gineitis juos įvardija kaip beletrizuotus praeities aprašymus, kuriuose „vyrauja liaudies kalba“²¹. Kalbos liaudiškumo reikalavimams nekliudo jos suprantamumo klausimas, iškeltas tarpukario pozityvistinės krypties autorių.

Sovietmetyje rašiusiems tyrėjams buvo parankiau susitelkti į istorinių veikalų artumą prozos tekstams. Gan išsamiam įvadiniame straipsnyje 1955 m. rinktiniam raštams Meilė Lukšienė daugiausia aptaria veikalų literatūriškumą, beletrizuotos kalbos ypatumus. Autorė teigia, jog daug Daukanto pateiktų istorinių faktų neturi reikšmės, tad „itin vertingas grožinis jo veikalų nuspalvinimas, ryškiausiai atskleidžias šių veikalų idėjinę linkmę“. Kai privalu parodyti, jog neteisinga buvo idealizuoti praeities Lietuvą, randama išeitis – ideologiniai Daukanto „nusižengimai“ užtušuojami jo pasisakymais prieš baudžiąvą ir grobikišką vokiečių politiką Tokiame kontekste jau galima pastebėti, kad pagrindinė emocija – savo krašto meilė. Dėl kuriamų vaizdų, emocinio istorinių faktų nuspalvinimo, didesnių „dailiosios literatūros“ gabalų Daukanto veikalai, anot Lukšienės, yra pirmi ne tik

¹⁹ Maciūnas V. *Lituanistinis sąjūdis XIX amžiaus pradžioje*. Vilnius: Petro ofsetas, 1997, 229.

²⁰ Greimas A. J. Apie atsitikimus vadinamuose humanitariniuose moksluose. In *Mitologija šiandien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996, 49.

²¹ Gineitis L. *Klasicizmo problema lietuvių literatūroje*. Vilnius: Vaga, 1972, 276.

mokslinės, bet ir grožinės prozos istorine tema tekstai²². Kaip „prozos tekstai“, šie veikalai analizuojami gan detaliai ir vertinami labai palankiai, tačiau išlaikomas objektyvus akademinis tonas, vengiama prieškariui būdingo atviro žavėjimosi.

Antroji pozicija aspindi vėlesniu laikotarpiu atsiradusią galimybę atsisakyti ideologinių klišių, gilintis į Daukanto istorijos šaltinius, rašymo metodologiją, ryšį su Apšvietos epocha ir romantine istoriografija. Šalia to lieka tendencija aptarti „pasitaikančius“ beletristinius elementus. Tokios tendencijos būdingos dviem Daukantui skirtoms – Vytauto Merkio ir Sauliaus Žuko – monografijoms. Palyginę autorių požiūrį, galėtume teigti, jog Daukantas visų pirma suvokiamas kaip istorikas, gerai pasirengęs šiam darbui, rimtai studijavęs istorinius šaltinius, veikiamas Apšvietos tradicijų ir romantinės istoriografijos įtakų. Monografijų autoriai mielai aptaria literatūrinius elementus. Merkys istorijos veikaluose atrastus „meninius vaizdus“ sieja su romantizmo įtaka (jais kompensuojama faktinės medžiagos stygius) ir autoriaus siekiu dėstyti vaizdžiai, taikantis prie skaitytojo²³. Žukas koreguoja tradiciją kalbėti apie praeities idealizaciją Daukanto veikaluose ir išryškina epizodus, atskleidžiančius kritinį faktų vertinimą, taip grįsdamas veikalų mokslškumą. Autoriui svarbu pabrėžti raidą ir parodyti, kaip atsisakoma emocijų, pasitikima fakto jėga ir tekstai darosi mokslškesni²⁴. Abi monografijos gan panašiai kalba apie Daukantą kaip apie istoriką, savo veikalus rašiusį sudėtingomis sąlygomis, prisitaikiusį prie jų adresato ir neišvengusį stilistinių netolygumų.

Trečias būdas kiek kitaip pažvelgti į Daukanto tekstus sietinas su Juozapo Girdzijausko vertinimais. Profesorius į jo itin gerbiamo mokyto žemaičio veikalus žvelgia kaip į vientisą savitą istorinį pasakojimą, keldamas žanro klausimą – Daukanto veikalams netaikytina dabartinė žanrų samprata. Tyrėjas remiasi Pauliu Ricoeuru, kuris teigė, kad „pramanytas pasakojimas ir istorinis pasakojimas yra du didieji literatūrinio pasakojimo (terminą „literatūrinis“ suprantant kaip raštui patikėtą diskursą, – J. G.) variantai. Abiejų, ypač pirmojo, yra nesuskaičiuojami variantai, pradedant mitu, folkloru, antikos epu bei tragedija ir baigiant moderniuoju bei šiuolaikiniu romanu“²⁵. Toks požiūris leidžia teigti, kad originaliame Daukanto istoriniame pasakojime grožinės literatūros elementai nėra svetimkūniai, o „sveikojo kūno širdis – gyvybinė paties žanro galia“²⁶. Taip išplečiama istorijos veikalo

²² Daukantas S. *Rinktiniai raštai*. Sudarė M. Lukšienė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955, 19, 23.

²³ Merkys V. *Simonas Daukantas*. Vilnius: Vytury, 1991.

²⁴ Žukas S. *Simonas Daukantas*. Kaunas: Šviesa, 1988.

²⁵ Ricoeur P. *Tarp hermeneutikos ir semiotikos*, kn. 2. Vilnius: Baltos lankos, 1992, 29. Girdzijauskas J. *Lietuvių literatūros vagoje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006, 475.

²⁶ *Ibid.*, 464.

samprata, pripažįstama teisė gyvuoti ne vien „kabinetinei“ (prisiminkime Mačiūną) istoriografijai.

Žvelgiant į ankstesnius ir vėlyvesnius Daukanto istorinių veikalų vertinimus, būtų galima prisiminti Haydeno White'o teiginį, kad iškilų XIX a. istorikų „darbai tampa istorinio pasakojimo ir konceptualizacijos modeliais dėl jiems būdingo ikikonceptinio ir savitai poetinio požiūrio į istoriją bei jos procesus“²⁷. Kalbama apie giluminį struktūrų lygmenį, kuris yra poetinės ir kalbinės prigimties ir tampa atramos tašku tyrimams. Daukantui itin svarbus buvo tas poetinės kalbinės prigimties lygmuo, galbūt todėl susiformavo jo, kaip pirmojo romantiko lietuvių literatūroje, idėja. Naujos literatūrologų įžvalgos savitai papildė ir pratęsia istorijos ir literatūros diskursų sąveikos tyrimus. Paulius Subačius, svarstydamas romantizmo raidos klausimus, primena literatūros moksle iki šiol gają „perimamumo koncepciją“ *Daukantas – Baranauskas – Maironis*²⁸. Šios koncepcijos gyvybingumas atspindi tradiciją vienoje gretoje matyti istoriką ir poetus. Subačius suabejoja siekiu ieškoti ankstyvesnės romantizmo pradžios ir tuo, kad minėtos paradigmos vedlys „apskelbtas pirmu didžiu lietuvių romantiku“²⁸. Rašydama apie XIX a. literatūros ir istoriografijos diskursų „pralaidumą“ vienas kitam, Brigita Speičytė atkreipia dėmesį tiek į vienus, tiek į kitų rašytinių tekstų artumą sakymo situacijoms ir stilistikai – Daukanto „Darbai“ „parašyti bent jau ir tam, kad būtų pervesti į balso registrą, būtų giedami ir pasakojami“²⁹. Tai dar vienas būdas artinti istorijos diskursą prie literatūros – šiuo atveju sakytinės – formų.

Apžvelgę įvairias Daukanto istorijos traktuotes galime teigti, jog tas pats rašymo būdas leidžia pabrėžti skirtingus dalykus – liaudies rašytojas, savo epochos romantiškos istoriografijos atstovas, paveiklus istorinio pasakojimo kūrėjas. Apie Daukantą ir mokslinėje literatūroje dažnai buvo kalbama neišlaikant objektyvaus tono, pateikiant nuorodą į jo asmenybę, pabrėžiant tam tikrus jo biografijos faktus. Taip prisidedama prie viešojoje erdvėje kuriamo Daukanto mito, kurį apibūdino Vytautas Kavolis: „Daukantas ilgainiui tampa svarbiu atgimstančios Lietuvos išstvermingo (ir nelaukiančio atlyginimo) kultūros darbininko, dar, beto, ir nepriklausomo žmogaus – mitu.“³⁰ Kaip ši mitą kūrė poetinė vaizduotė, kaip jis reiškiamas poetine kalba, kuri, anot Algirdo Juliaus Greimo, lygiai kaip ir mitologinė, yra kitoks nei mokslinė kalba tiesos ieškojimo būdas, pagrįstas figūratyviu, vaizdiniu galvojimu³¹.

²⁷ White H. *Metaistorija: istorinė vaizduotė XIX amžiaus Europoje*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, 6.

²⁸ Subačius P. *Antanas Baranauskas. Gyvenimo tekstas ir tekstų gyvenimas*. Vilnius: Aidai, 2010, 32, 75.

²⁹ Speičytė B. *Anapus ribos. Maironis ir istorinė Lietuva*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, 77.

³⁰ Kavolis V. *Žmogus istorijoje*. Vilnius: Vaga, 1994, 448.

³¹ Greimas A. J. Apie dievus ir žmones. In *Mitologija šiandien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996, 213.

POETINIS MITAS

Mitas – kanalas, leidžiąs interpretuoti savo identitetą ir istorijos suvokimą, – teigia archeologas, istorikas Jamesas Mayeris³². Mitas suvokiamas kaip tarpininkas tarp praeities ir ateities, realybės ir idealo. Jo kūrimas telkia bendruomenę, pateikia jai alternatyvą, ypač tada, kai oficialioji ideologija primeta svetimus pasakojimus. Sovietmečio sąlygomis lietuvių poezijoje reiškiamas metonimiškas santykis su tautos istorija – iškeliamas ir reanimuojamas personažas, atskleidžiantis vienokį ar kitokį santykį su istorine realybe ir stiprinantis tautinio identiteto pamatus. Formuojamas Daukanto mitas puikiai tinka būti tuo kanalu, kuris padeda suvokti asmens buvimą savo tautoje, jos istorijoje prasmingumą. Kuriant šį mitą taikomi tradicinių mitinių modelių elementai ir metamas iššūkis valdantiems, „aprobuotiems“ mitams.

Bene svarbiausias poetinio Daukanto mito motyvas – auka. Jau XIX a. poetas žavėjo intelektualo sprendimas atsisakyti savęs, savo asmeninio gyvenimo dėl tautos interesų. Mečislovas Davainis-Silvestraitis rašė, jog Daukantas „net ir vyskupą Volinczauską paragino dirbti ant dvasioskos lietuviybės dirvos, o pats per visą savo amžių tam dalykui ištikimai ir nuodugnai pasisventė“³³; jo pati buvusi Lietuva, vaikai – tautos veikalai. Panašiu motyvu baigiamas Aldonos Puišytės kūrinys „Dvi elegijos Simonui Daukantui“: Daukantas sako labiausiai mylėjęs „Lietuvą, mano dienų sužieduotinę...“³⁴. XX a. poezijoje ši auka nesakralizuojama, o skamba gan elegiška. Citatų, perifrasių, aliuzijų pagalba primenamos jau chrestomatinėmis tapusios Daukanto nuostatos – rašymas motinoms, siekis taisyti istorijos iškreipimus, savitumo (rūbo) saugojimas, „liuosybės“ meilė, pagarba tautos būdai. Kalbama pirmuoju asmeniu – savo gyvenimo kelią ir siekius apmąsto pats Daukantas, todėl elegijose stilizuojama jo kalbinė raiška. Kalbos archajiškumas, lėta ritmo tėkmė, pasirinktas elegijos žanras, susietas su aukos tema, kuria ritualinio apeigiškumo įspūdį.

Poetiniuose tekstuose Daukantas primena atsiskyrelį, savo gyvenimą paskyrusį idealybei ir sakraliai tarnystei. Puišytės elegijose jis vadinamas vienišuoliu, o Juditos Vaičiūnaitės eilėraštyje „Strofa Simonui Daukantui“ susilieja vienatvės ir keistumo linijos („Tik keletas čia atlydėjo tą vienišą seną keistuolį“). Šią „strofą“ taip pat galėtume pavadinti elegija; neatsitiktinai jos moto citata iš epitafijos: „... it vargo pelle...“. Liūdesį, nostalgiją kelia sustingusio laiko pajauta, akustiniai įspūdžiai:

³² Mayer J. *Mythological History, Identity Formation, and the Many Faces of Alexander the Great*. Classics Honors Projects. Macalester College, 2011.

³³ Davainis-Silvestraitis M., Burba A. *Medega S. Daukanto biografijai*. Shenandoah (Pa.): Lithuanian quarterly publication, published at ... by rev. A. M. Milukas, 1898, 14.

³⁴ Puišytė A. Dvi elegijos Simonui Daukantui. In *Poezijos posme gyvi*. Kaunas: Šviesa, 1984, 39.

„lūkesiu šaukiantis traukinio riksmas“, laukinių karvelių ulbėjimas prie kapo. Santykis daug intymesnis – „Paliečiu lūpom jau nesamą ranką“³⁵.

Sarkastiškai tarsi priekaištas gentainiams aukos tema skamba Marcelijaus Martinaičio eilėraštyje „Pamokymai rogėmis važiuojant pro Varnius“. Poetinė Daukanto metonimija taikliai pavartojama eilėraštyje, skirtame kitam tos pačios epochos herojui – Motiejui Valančiui. Kreipdamasis vyskupo lūpomis į moteris, jas bardamas už abejingumą savasčiai, poetas prikiša – „kada neapskalbtą jau numarinot Daukantą“³⁶. Taip metonimiškai apibendrinama inteligento, paskyrusio save tautai, lemtis būti nesuprastam, vienišam. Eilėraštyje dviejų bičiulių, o kartais ir oponentų paralelė iškalbinga – vienas aktyvus, einantis į žmones, kitas – tyliai dirbęs ir likęs vienas, nesuprastas tų, kuriems skyrė savo veikalus.

Kitokį modeliavimo principą galima išvelgti Justino Marcinkevičiaus poemos „Pažinimo medis“ epilogė, kur Daukantas primena kultūrinį herojų, atliekantį svarbią užduotį. Jo išskirtinumas sustiprinamas nepaprasto gimimo motyvu. Kuriam heterotopinė erdvė, kurią ženklina saulės, baltumo, žiemos sniego, aukščio, ryto semantika. Tokioje erdvėje gimsta šviesos vaikas, besimaudantis saulės spinduliuose. Įvedama lėmėjo figūra – archetipinis tėvo įvaizdis. Jo ištara „Simoną padėk Diev pamokslinsim“ suformuoja veiksmų programą. Kaip dera tradiciniam naratyvui, atsiranda kelionės figūra – subjektas ieško vertės objekto. Itin svarbi šiose paieškose kompetencijos fazė, išreiškiamą žodžių pažinimu. Žodis tarsi mitinėje logikoje įgauna daiktiškumo žymių – jis neatsiejamas nuo objekto, ragaujamas, juo mėgaujamas. Iš vadovėlių pažįstama mitologizuota Daukanto kelionė per konkrečias Lietuvos vietas iki Vilniaus virsta kultūrine herojaus – Jaunuolio – misija. Jis „sėja giria“ – veiksmas, primenantis pasaulio kūrimo aktą lietuviškose sakmėse, kada Dievas virš vandens pabarsto sėklas. Vėliau tarsi padavimų milžinas jis iškrato apavą ant universiteto laiptų „pakrikštydamas Lietuvos žeme šį Pažinimo medį, ant šaknų užpildamas gyvybės“³⁷. Taip įgyjamas vertės objektas – pažinimas, kuris dovanojamas savajai genčiai. Poemoje kaitaliojamas esamasis ir būtasis laikas – Daukanto epocha siejama su gyvenamuoju metu, pabaigoje juntama neaiški ateities perspektyva (kaip ir etiologinėse sakmėse – „nežinom, kas bus ant ateities“). Proginėje Marcinkevičiaus poemoje Daukantui skirtas epilogas įprasmina Vilniaus universiteto istoriją, parodo sudėtingą jo lituanizacijos kelią.

Poetinio mito kūrimui svarbus Daukanto išskirtinumas, jo dėmesys savosios genties tapatybės išsaugojimui. Poetiniuose tekstuose atsiremiamą į metaforinę – prikeliama seni istoriniai pasakojimai – ir metoniminę istorinę sąmonę, kada

³⁵ Vaičiūnaitė J. *Nemigos aitvaras*. Vilnius: Vaga, 1985, 373.

³⁶ Martinaitis M. *Vainikas*. Vilnius: Vaga, 1981, 119.

³⁷ Marcinkevičius J. *Pažinimo medis*. Vilnius: Vaga, 1979.

pasirinktas personažas leidžia reikšti savas idėjas, kalbėti šiandienai. Vadovaujamosi mito logika: vengiama abstrahuoto kalbėjimo, panaudojami pagrindinių mitinių modelių – pradžios, kelionės, aukos – elementai, laisvai traktuojamas laikas ir erdvė. Ironiškosios istorinės sąmonės stoka poetiniuose tekstuose suprantama – sovietmečiu toks rašymo būdas galėjo virsti tik atmetimo priemone, kada Daukanto pavyzdys būtų tapęs nepriimtiniomis praeities pretenzijomis į dabartį.

Aptardamas daugiasluoksnę mito struktūrą Claude'as Lévi-Straussas pastebi: „Mitas vystysis tarsi spirale, kol išseks jį pagimdęs intelektualinis impulsas.“³⁸ Daukanto tarnystė dviem mūzoms (gal ir nesąmoninga) buvo viena prielaidų jo mitui atsirasti. Šio mito reikėjo kaip modelio XIX a. atgimimo sąjūdžiui, kaip atsvaros, kada netenkina dabarties idealai tarpukariu, kaip priemonės sovietmečiu reikšti siekį glaustis prie tautos, nerimą dėl jos ateities. Daukanto mitą kūrė poezija, jis darė poveikį ir literatūros mokslo diskursui – stiprino emocinę argumentaciją, dėmesį istorinės vaizduotės apraiškoms, literatūriškumo formoms. Daukanto gyvenimo kelias, jo veikalų intencijos ir pobūdis, idealistinė inteligento laikysena – pavyzdys, kurio reikmę junta tauta, kada jos būčiai išskyla grėsmė. Kada tokios grėsmės neįjunta, atsiranda smagios demitologizacijos apraiškos.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Ambrazevičius J. *Lietuvių rašytojai. Literatūriniai straipsniai*. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1938.

Čiurlionienė-Kymantaitė S. *Lietuvių literatūros istorijos konspektas*. Voronežas: Lietuvių spaustuvė, 1918.

Chatirichvili O. Littérarité et canon: quelques éléments pour une approche esthétique et littéraire des concepts de « normes » et de « transgressions. » Prieiga internete <<https://cameleon.hypotheses.org/43>>.

Daukantas S. *Laiškai Teodorui Narbutui*. Vilnius: MEL, 1996.

Daukantas S. *Raštai*, t. 1. Vilnius: Vaga, 1976.

Daukantas S. *Raštai*, t. 2. Vilnius: Vaga, 1976.

Daukantas S. *Žemaičių tautosaka*. Vilnius: Vaga, 1983.

Davainis-Silvestraitis M., Burba A. *Medega S. Daukanto biografijai*. Shenandoah (Pa.): Lithuanian quarterly publication, published at ... by rev. A. M. Milukas, 1898.

Gineitis L. *Klasicizmo problema lietuvių literatūroje*. Vilnius: Vaga, 1972.

Girdzijauskas J. *Lietuvių literatūros vagoje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006, 475.

Greimas A. J. Apie atsitikimus vadinamuose humanitariniuose moksluose. In *Mitologija šiandien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996.

Greimas A. J. Apie dievus ir žmones. In *Mitologija šiandien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996.

Kavolis V. *Žmogus istorijoje*. Vilnius: Vaga, 1994.

Krameris L. S. Literatūra, kritika ir istorinė vaizduotė: Haydeno White'o ir Domininco LaCapra'os literatūrinis iššūkis [versta iš Kramer L. S. Literature, Criticism, and Historical Imagination: The Literary Challenge of Hayden White and Dominick LaCapra. In *The New Cultural History*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1989, 97–128]. In *Sociologija. Mintis ir veiktumas*, 1997, 1 (1), 159.

³⁸ Lévi-Strauss C. Mito struktūra. In *Mitologija šiandien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996, 74.

- Lévi-Strauss C. Mito struktūra. In *Mitologija šian-dien*. Vilnius: Baltos lankos, 1996.
- Lietuviszkiejie rasztai ir rasztininkai. *Raszliszka paržvalga parengta Lietuvos mylėtojo*. Tilžė, 1890.
- Maciūnas V. *Lituanistinis sąjūdis XIX amžiaus pradžioje*. Vilnius: Petro ofsetas, 1997.
- Maironis. Trumpa lietuvių rašliavos apžvalga. In *Raštai*, t. 3, kn. 2. Vilnius: Vaga, 1992.
- Mayer J. *Mythological History, Identity Formation, and the Many Faces of Alexander the Great*. Classics Honors Projects. Macalester College, 2011.
- Marcinkevičius J. *Pažinimo medis*. Vilnius: Vaga, 1979.
- Martinaitis M. *Vainikas*. Vilnius: Vaga, 1981.
- Merkys V. *Simonas Daukantas*. Vilnius: Vyturyš, 1991.
- Mykolaitis-Putinas V. *Literatūros etiudai*. Kaunas: Sakalas, 1937.
- Mykolaitis-Putinas V. *Naujoji lietuvių literatūra*, t. 1. Kaunas: Spindulys, 1936.
- Miškinis M. *Lietuvių literatūra*. Kaunas: Spaudos fondas, 1939.
- Poška D. *Raštai*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959.
- Puišytė A. Dvi elegijos Simonui Daukantui. In *Poezijos posme gyvi*. Kaunas: Šviesa, 1984.
- Ricoeur P. *Tarp hermeneutikos ir semiotikos*, kn. 2. Vilnius: Baltos lankos, 1992.
- Daukantas S. *Rinkiniai raštai*. Sudarė M. Lukšienė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955.
- Speičytė B. *Anapus ribos. Maironis ir istorinė Lietuva*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012.
- Subačius P. *Antanas Baranuskas. Gyvenimo tekstas ir tekstų gyvenimas*. Vilnius: Aidai, 2010.
- Tabet E. *Convaincre, persuader, délibérer*. Paris: Presses Universitaires de France, 2003.
- Vaičiūnaitė J. *Nemigos aitvaras*. Vilnius: Vaga, 1985.
- White H. *Metaistorija: istorinė vaizduotė XIX amžiaus Europoje*. Vilnius: Baltos lankos, 2003.
- Žukas S. *Simonas Daukantas*. Kaunas: Šviesa, 1988.

Irena Buckley

IN KLEIO'S AND MELPOMENE'S SERVICE: SIMONAS DAUKANTAS IN LITERARY SCHOLARSHIP AND POETRY

SUMMARY. Simonas Daukantas is not only the canonical historian of Lithuania who wrote its first history in the native language but also the subject of a myth that began to be created in the 19th century and continues to our own day. The conditions for this myth to arise are due to Daukantas's personality, his way of life, his literary intentions, and the nature of his texts. As a historian he does not restrict himself to his scholarly interests but vividly and emotionally expresses his relationship to his nation, reveals the myth of its

Genesis, recreates the period of its harmonious existence, and shows the moments of its destruction, thus reiterating the essential mythical models. The mythologization of Daukantas himself was influenced by his varying reception in literary and historical studies, poetical texts, and public discourse. This paper aims to show how the way Daukantas is treated in the scholarly literature is guided not only by scholarly interests but also by the dominant ideologies, and how this is connected to issues of historical self-consciousness and national identity.

KEYWORDS: historian, fiction writer, literary qualities, myth, literary history, narrative.